

دومین نشست اندیشه های راهبردی - 27 / اردیبهشت / 1390

دومین نشست اندیشه های راهبردی در جمهوری اسلامی، صبح امروز با «موضوع عدالت» و با هم اندیشی و تبادل نظر رهبر معظم انقلاب و دهها نفر از اندیشمندان، متفکران، استادان و محققان دانشگاهی و حوزوی برگزار شد. در این نشست 4 ساعته، ابتدا 10 نفر از صاحب نظران و نخبگان در دو بخش نظری و کاربردی دیدگاههای خود را درباره «مبانی، مفاهیم، ابعاد، کارکردها و ضرورت های عدالت» بیان کردند.

اولین نشست اندیشه های راهبردی در جمهوری اسلامی، آذر ماه سال گذشته با موضوع الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت برگزار شده بود.

حضرت آیت الله خامنه ای رهبر معظم انقلاب اسلامی در این هم اندیشی راهبردی، با تأکید بر ضرورت تلاش جدی و تضارب آرای اندیشمندان و متفکران برای دستیابی به نظریه اسلامی ناب در باب عدالت، کارهای انجام شده برای تحقق عدالت اجتماعی را در سه دهه اخیر خوب ارزیابی کردند اما افزودند: وضع فعلی، مطلقاً راضی کننده نیست چرا که نظام اسلامی به دنبال اجرای حداکثر عدالت و تحقق کامل عدالت به مفهوم یک ارزش مطلق و همگانی است. ایشان، مطالب مطرح شده در این هم اندیشی را پرمغز و مفید دانستند و خاطرنشان کردند: نشست امروز، تنها یک آغاز بود و امیدواریم مبحث عدالت با استفاده از ظرفیت گسترده صاحب نظران سراسر کشور، به گفتمانی نخبگانی تبدیل شود و با استمرار و پیگیری شایسته، به سرانجامی مبارک برسد.

ایشان، عدالت را دغدغه همیشگی بشر دانستند و با اشاره به ورود متفکران و اندیشمندان تاریخ بشر به این مقوله خاطرنشان کردند بررسی دقیق نشان می دهد که با وجود نظریه پردازی های مختلف اندیشمندان در مبحث عدالت، نقش ادیان الهی در این مقوله، بی نظیر و استثنایی بوده است.

رهبر انقلاب اسلامی، با استناد به قرآن مجید، عدالت را هدف اصلی ادیان برشمردند و افزودند: عدالت، هدف نظام سازی اجتماعی ادیان و حرکت بشر در چارچوب دین بوده است و این اهتمام جدی به عدالت، در هیچ مکتب بشری یافت نمی شود.

حضرت آیت الله خامنه ای در تبیین بیشتر تفاوت عدالت در «نگاه ادیان و مکاتب بشری» خاطرنشان کردند: انبیاء علاوه بر تبیین عدالت، برای تحقق آن، عملاً با طاغوتها و ستمگران وارد پیکار می شدند و در معارضه ظالم و مظلوم، همیشه در جبهه مظلومان بوده اند اما نظریه پردازان فقط در حد حرف و کلام به «عدالت» پرداخته اند.

ایشان، اعتقاد همه ادیان الهی به منتهی شدن تاریخ بشر به دوران مبتنی بر عدل را سومین «تفاوت عدالت» در ادیان الهی و مکاتب بشری» دانستند و افزودند: ادیان الهی در نگاه به مبدأ خلقت هستی و بشر - در مسیر حرکت تاریخی ملتها و در تبیین پایان این مسیر یعنی معاد، همواره بر عنصر عدالت تأکید کرده اند که این مسئله ای استثنایی و بی نظیر است.

حضرت آیت الله خامنه ای افزودند: براساس همین نگاه دینی بود که «عدالت» در انقلاب اسلامی نیز از همان آغاز، جایگاهی بی نظیر یافت و در شعارهای ملت - قانون اساسی - سخنان و دیدگاههای امام خمینی (رض) و دورانهای مختلف حیات سی و دو ساله جمهوری اسلامی، به عنوان یک ارزش مطلق مورد تأکید قرار گرفت.

رهبر انقلاب اسلامی، عدالت را سرلوحه دغدغه های همیشگی نظام اسلامی دانستند و با اشاره به کارهای فراوان و گسترده ای که پس از انقلاب برای تحقق عدالت اجتماعی انجام شده افزودند: این کارهای خوب، راضی کننده نیست چرا که ما براساس نگاه اسلامی، تحقق کامل عدالت و محو هرگونه ظلم را هدف قرار داده ایم که برای پر کردن فاصله وسیع وضع موجود و تحقق عدالت اجتماعی، باید تلاش مستمر، جدی و همه جانبه انجام داد.

حضرت آیت الله خامنه ای با اشاره به توجه امروز نظام اسلامی برای دستیابی به نظریه اسلامی ناب در مقوله عدالت افزودند: تا امروز نیز شناخت و تعاریف اجمالی از عدالت وجود داشته است اما باید تلاش کنیم عدالت به گفتمانی زنده و همیشه حاضر در صحنه های مختلف کشور تبدیل شود و در میان نخبگان - مسئولان - مردم و بخصوص

نسل جوان همواره به عنوان یک مسئله اصلی مطرح باشد. ایشان در تبیین بیشتر اهداف برگزاری نشست اندیشه های راهبردی درباره عدالت افزودند: برای کاهش فاصله کنونی تا تحقق حداکثری عدالت، باید به روشها و راهکارهای جدید و مؤثر دست پیدا کنیم که این مسئله نیز به هم اندیشی متفکران نیاز دارد.

رهبر انقلاب اسلامی دوران آزمون و خطا را در مقوله عدالت، دورانی سپری شده دانستند و تأکید کردند: در سه دهه اخیر در موارد زیادی، در باب عدالت بصورت آزمون و خطا عمل کرده ایم اما از این پس باید، براساس تعاریف و روشهای متقن حرکت کنیم.

رهبر انقلاب اسلامی، حرکت کشور در مسیر پیشرفتهای سریع و جهشی را یکی دیگر از عوامل ضرورت توجه بیشتر به مقوله عدالت برشمردند و افزودند: ادامه این حرکت پرشتاب، نیازمند تصمیم گیریهای بزرگ است و اگر در این تصمیم گیریها از عنصر عدالت و «ارتباط عدالت و پیشرفت» غفلت شود، خسارات فراوانی به بار خواهد آمد. ایشان در ادامه سخنانشان با تمرکز بر مبحث نظری عدالت، افزودند: هدف ما رسیدن به نظریه اسلامی ناب و خالص در باب عدالت است که برای دستیابی به این هدف بسیار مهم، باید با نگاه متجددانه و نوآورانه، به منابع اسلامی رجوع کنیم و با استفاده از متدها و فنون خاص این کار، نظریه اسلامی خالص را در مقوله عدالت استخراج کنیم. ایشان در همین زمینه تأکید کردند: در دستیابی به نظریه اسلامی عدالت باید از التقاط و هرگونه مونتاژ نظریه های دیگر بشدت پرهیز کرد و با مراجعه به منابع اصیل اسلامی، این نظریه را استخراج نمود. حضرت آیت الله خامنه ای، تعریف عدالت را در هر مکتب مبتنی بر پایه های هستی شناسی آن مکتب دانستند و افزودند: به همین علت نباید در شناخت نظریه اسلامی عدالت، از مکاتب دیگر، استفاده کرد. حضرت آیت الله خامنه ای با اشاره به تفاوت عمیق نگاه اسلام و مکاتب بشری به عدالت افزودند: عدالت در اسلام، ناشی از حق است و عدالت ورزی یک وظیفه الهی محسوب می شود در حالیکه در مکاتب بشری، این نگاه وجود ندارد.

رهبر انقلاب اسلامی، تعدد و تضارب آرا را نیازی واقعی در روند دستیابی به نظریه اسلامی ناب در باب عدالت دانستند و افزودند: نباید کسی تصور کند که در این مقوله، با نوعی پیش داوری می خواهیم به برداشتی که در ذهنمان است برسیم بلکه باید تلاش کنیم در پرتو تضارب آرا و نشاط علمی، به آنچه حق و صحیح است دست یابیم. حضرت آیت الله خامنه ای تأکید کردند: حتی پس از دستیابی به نظریه اسلامی خالص در باب عدالت، تضارب آرا در این زمینه باید همواره ادامه داشته باشد.

ایشان افزودند: در این مقطع در واقع باید تلاش کرد به یک جمع بندی قوی - متقن، مستدل و منسجم در باب عدالت دست یافت تا برنامه های درازمدت با اتکاء به آنها تدوین شود.

رهبر انقلاب اسلامی افزودند: پس از این جمع بندی نیز باید پژوهشهای جدیدی بویژه در مباحث کاربردی و روشهای اجرای نظریه صورت گیرد که در این زمینه می توانیم از تجربیات مفید دیگران نیز استفاده کنیم. حضرت آیت الله خامنه ای، ایجاد رشته عدالت پژوهی در حوزه و دانشگاه را، نوعی سرمایه گذاری مفید برای ایجاد و تقویت گفتمان عدالت و تربیت نیروهای توانمند دانستند و افزودند: یکی دیگر از کارهای مهم نظری، یافتن شاخص برای اندازه گیری میزان تحقق عدالت اجتماعی است.

ایشان خاطر نشان کردند: برخی شاخص های مطرح در نظریه های غربی در شرایط خاص قابل استفاده است اما بسیاری از آنها ناقص و یا کلاً غلط است بنابراین باید شاخص هایی مستقل برای تحقق عدالت از دیدگاه اسلام تعریف شود.

رهبر انقلاب اسلامی، توجه مجلس و شورای نگهبان را به مقوله عدالت در هر نوع قانون گذاری، از کارهای ضروری برشمردند و افزودند: در عرصه عمل باید برای اجرای عدالت اجتماعی کارهای فراوان انجام شود.

حضرت آیت الله خامنه ای در پایان سخنانشان، اعتقاد به مبدأ و معاد را در مسئله عدالت، دارای نقشی اساسی خواندند و افزودند: اعتقاد به معاد، و باور داشتن تجسم اعمال در قیامت، موجب نیرو و نشاط عدالت خواهانه می

شود و در واقع نمی توان در جامعه ای که اعتقاد به مبدأ و معاد وجود ندارد، عدالت حقیقی را مستقر کرد. ایشان، تلاش هر فرد برای اجرای عدالت درباره خود را نکته مهم دیگری در مقوله عدالت خواندند و افزودند: نگاه عادلانه هر فرد به خود، موجب دوری از گناه و ایجاد حالت خضوع و خشوع در مقابل پروردگار می شود و این مسئله به ایجاد عدالت اجتماعی نیز کمک می کند.

اولین سخنران این نشست راهبردی در بخش دیدگاههای نظری، دکتر حسین عیوض لو، استادیار دانشگاه امام صادق (ع) بود. دکتر عیوض لو با ارائه دیدگاههای خود درباره «مفاهیم و معیارهای عدالت اجتماعی و اقتصادی در چارچوب الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت» گفت: عدالت اجتماعی به معنای آن است که هرکس در جامعه بتواند پاداش متناسب با شایستگی ها و تلاش خود را دریافت کند.

این استاد دانشگاه حق برخورداری برابر از منابع و ثروتهای عمومی - سهم بری براساس میزان مشارکت در تولید و قرار گرفتن اموال در موضع صحیح را معیارها و قواعد عدالت از دیدگاه اسلام خواند.

حجت الاسلام ابوالقاسم علیدوست عضو جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، اندیشمند دیگری بود که در دومین نشست اندیشه های راهبردی به تشریح ابعاد عدالت به عنوان «یک سند، قاعده، رویکرد و گفتمان عام در کشف و اجرای احکام اسلام» پرداخت.

این استاد حوزه و دانشگاه گفت: با عدالت نمی توان کژدار و مریز برخورد کرد بلکه باید با این مفهوم بنیادی، برخوردی روشمند انجام داد تا به یک گفتمان عام تبدیل شود.

حجت الاسلام علیدوست، عدالت را یک قاعده در فقه دانست و افزود: در فهم دلایل و استنباط احکام، باید عدالت را به عنوان یک رویکرد مورد توجه قرار داد و در اجرای احکام نیز، عدالت را، گفتمان حاکم بر رفتار و گفتار مسئولان و کارگزاران قرار داد.

سومین سخنران دومین نشست اندیشه های راهبردی، دکتر فهیمه فرهنگمندی استادیار دانشگاه تهران بود. دکتر فرهنگمندی تحت عنوان «اقتضائات و ملاحظات عدالت جنسیتی با رویکرد دینی» گفت: عدالت را نباید تقسیم کمی فرصتها و مشاغل در نظر گرفت بلکه در برداشت صحیح از عدالت، تفاوت های طبیعی زن و مرد پذیرفته می شود. وی افزود: برای ایجاد عدالت بویژه در مشاغل تخصصی باید شایسته سالاری مورد توجه کامل قرار گیرد و در الگوی اشتغال فارغ التحصیلان دانشگاهی تجدید نظر شود.

ایجاد عرصه هایی غیر از ورود به دانشگاه برای تأمین نیازهای روانی، علمی و شخصیتی زنان و دختران از دیگر پیشنهاد های خانم فرهنگمندی پور بود.

حجت الاسلام سیدعباس نبوی، مدرس حوزه و دانشگاه به عنوان سخنران بعدی، با اشاره به فرمان و امر مکرر پروردگار در قرآن کریم برای اقامه عدل و قسط گفت: باید ضمن نظریه پردازی در مقوله عدالت، شاخص های قابل اندازه گیری نیز ارائه داد.

حجت الاسلام نبوی، برابری در فرصتها، رشد ظرفیتهای و بکارگیری توانمندیها را سه شاخص مهم عدالت اجتماعی دانست و افزود: باید عدالت اجتماعی را به عنوان بنیان قواعد اجتماعی، راهبرد اصلی «برنامه های توسعه» - و مبنای رشد فرهنگ عمومی مورد توجه قرار داد که متأسفانه نهادهای متولی فرهنگ عمومی به این مسئله کم توجه اند و رهبری و جنبش دانشجویی پیگیر مقوله عدالت اجتماعی هستند.

این مدرس حوزه و دانشگاه تأکید کرد: در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت، عدالت اجتماعی، «کلان راهبردی» است که باید در همه عرصه ها مورد توجه کامل قرار گیرد.

پنجمین سخنران هم اندیشی امروز نخبگان و رهبر انقلاب در باب عدالت، دکتر سید محمد میر سنندسی استادیار دانشگاه امام حسین بود. دکتر میر سنندسی با اشاره به مبانی دو نظریه غالب در بحث عدالت یعنی شایستگی و نیاز گفت: در جمهوری اسلامی باید نظریه ای ترکیبی را پیگیری کنیم که در این نظریه تأمین نیازهای عامه مردم مورد توجه جدی است اما راه برای بهره مندی اشخاص براساس شایستگی و تلاش نیز باز است.

وی با اشاره به نبود نظریه منسجم و روشن در باب مفهوم عدالت در کشور افزود: به همین علت هر مسئولی روی کار

می آید، براساس برداشت خود از مفهوم عدالت، عمل می کند که این برداشتهای فردی گاه با یکدیگر متفاوت و حتی در تعارضند.

بخش دوم نشست اندیشه های راهبردی با موضوع عدالت، به مباحث کاربردی اختصاص داشت. در آغاز این بخش، حجت الاسلام سیدعباس موسویان مدرس حوزه و دانشگاه با بررسی «جایگاه عدالت اقتصادی در بانک داری اسلامی» گفت: توزیع منابع بانکی، زمانی عادلانه و در جهت فقرزدایی است که اشتغال زایی و رشد متوازن در تخصیص منابع بانکی مورد توجه قرار گیرد.

دکتر موسویان، تخصیص منابع به طرحهای دارای ارزش افزوده، توزیع متوازن منابع، و توزیع عادلانه سود را از اصول و معیارهای توزیع عادلانه منابع بانکی دانست و گفت: نظام بانکداری باید با کاهش حاشیه سود خود، در جهت سود حقیقی سپرده گذاران متحول شود.

دومین سخنران بخش کاربردی نشست اندیشه های راهبردی، دکتر الیاس نادران دانشیار دانشگاه تهران بود. وی با ارائه مقاله ای تحت عنوان «عدالت توزیعی و اقتصاد رانتی»، به بررسی مشکلات اقتصادی - اجتماعی پدیده رانت پرداخت. دکتر نادران معتقد است جهت گیریهای عدالت خواهانه پس از پیروزی انقلاب، با وجود فراز و نشیبهای مختلف، در مجموع باعث بهبود توزیع شاخص های درآمدی شده است، اما به علت تداوم ساختارهای اقتصادی مبتنی بر رانت، مشکلات ناشی از این پدیده همچنان ادامه دارد.

«عدالت بین نسلی در بهره برداری از منابع طبیعی» عنوان مقاله سومین سخنران بخش کاربردی نشست امروز یعنی حجت الاسلام سعید فراهانی فرد، استادیار دانشکده علوم اقتصادی بود.

این استاد دانشگاه، تشریح عادلانه مالکیت دولتی و عمومی بر ثروتهای طبیعی - ساز و کار صحیح توزیع اولیه منابع طبیعی و قوانین لازم برای حفاظت از منابع طبیعی را از اصول ایجاد عدالت بین نسلی در بهره برداری از منابع طبیعی دانست و گفت: از دیدگاه اسلام، دولت دارای جایگاهی است که می تواند با نظارت بر چگونگی استفاده از منابع طبیعی، عدالت را در این زمینه پیگیری و محقق کند.

نشست هم اندیشی رهبر انقلاب اسلامی و اندیشمندان و صاحب نظران در باب عدالت با سخنرانی دکتر مجید یاسوری ادامه یافت. وی که دانشیار دانشگاه گیلان است عدالت محیطی را راهکاری برای تحقق توسعه پایدار ملی دانست و گفت: منابع باید میان مناطق مختلف جغرافیایی، متناسب با نیازها و بطور عادلانه توزیع شود تا شکاف اقتصادی - اجتماعی بخشهای گوناگون کشور کاهش یابد و دورنمای زندگی حتی در محرومترین مناطق بهبود یابد. دهمین و آخرین سخنران دومین نشست اندیشه های راهبردی، دکتر محمد جواد لاریجانی استاد دانشگاه بود. وی با عنوان «وضعیت عدالت و حقوق بشر در سطح بین المللی» به تشریح مبانی عدالت در لیبرالیسم غربی و دین مبین اسلام پرداخت.

بخشی از دومین نشست اندیشه های راهبردی در جمهوری اسلامی به پرسش و پاسخ محققان و اندیشمندان و «نقد و بررسی» دیدگاههای مطرح شده اختصاص داشت. در این بخش استادان و محققانی که به ارائه مقاله پرداخته بودند به سؤالات و نقدهای حاضران پاسخ گفتند.

در آغاز این هم اندیشی دکتر صادق واعظ زاده دبیر این نشست، با اشاره به پیگیری موضوعات نشست اول اندیشه های راهبردی گفت: مقدمات ایجاد مرکزی برای هماهنگی و راهبری تحقیقات مربوط به الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت انجام شده است که این مرکز کلیه ظرفیتهای نخبگانی کشور را برای تدوین این الگوی راهبردی فعال خواهد کرد.

دکتر واعظ زاده همچنین با تشریح اهداف دومین نشست اندیشه های راهبردی گفت: تلاش خواهد شد با تکیه بر مطالب ارائه شده و استفاده از همه ظرفیتهای «نظریه عدالت» تدوین شود.

در پایان این دیدار نماز جماعت ظهر و عصر به امامت حضرت آیت الله خامنه ای اقامه شد.